

Det Tivende Capitel

Om Tranekiær Amt paa Langeland.

Langeland (saa kaldet af sin langagtige Figur, da Længden forholdes sig mod Breden som syv Mile mod én) ligger midt i det store Belt paa Fyens Øster samt Siælands og Laalands Vester Side, i en lige Strekning fra Sonden mod Norden, imellem 54 Grad 44 Minuter og den 15 Grad 11 Minuter. Det kaldes ogsaa hos HVITFELD og i flere gamle Bøger og Breve Lavind, maaskee af samme Anledning, som det næstliggende Laaland, af sin lave eller nedrige og jevne Grund. (*) Vel findes her og der særdeles ved Søkanten, nogle høye Banker og Forbierge, saasom ved Gustav, Fakkebjerg, Tranekiær og andensteds, men i Almindelighed ere Markerne baade (609) lave og jevne. De have forðum havt nogle flere Søer eller aabne Vande, som nu ere tilvoxne og udtørrede eller omskiftede til Enge, Kiær og Moser, hvormed Indbyggerne ogsaa kunne være vel tilfreds, da deres Enge og Høebunde ellers vare alt for faae mod Agerlandet at regne. Det sidste er næsten overalt meget frugtbart og got, havende megen Blanding af sort Muld over Leer og Sand.

(*) Dog kaldtes denne Øe endogsaa Sec 9 ikke Lavind, men Langemad som sees i den af A. BUSSÆO udgivne Periplus Otteri. Pag. 18. Men af hvad Anledning eller paa hvilken Grund Langeland i Knytling Saga bære Navn af Kongesland, veed jeg ikke: Laland, Erei, Thiorlund Alfey, Kongesland, thessar fim Eyar eru under Bistrup a Sione. At Kong Humble skulle her have givet Landsbyen Humble, ligesom i Siælland Humleøre og Humlebek, sit Navn, er vel en gammel, men ikke noksom grunder Formodning. I dette Aarhundredes Begyndelse lod Herretsfoget Niels Hansen aabne en Grav-Høy i den Egn, og siges at have fundet en Been-Rad af usædvanlig Storhed. Men det er en mundtlig Fortællelse og jeg giver den ikke ud for mere.

Frugtbarehed. Til alle Slags Sæd er Jorden derfor beqvem, helst til Rug, Byg og Erter. Af Hvede faaes ikkun lidet, samt af Boghvede paa sandagtige Marker og Havre, naar Jorden snart skal hvile. Creaturet er triveligt og temmelig stort, saa at, foruden 30 til 4000 Tønder Korn, udføres aarlig af Langeland en god Deel fede Vahre, nemlig Ost, Smør, Kiød, Skind, Uld, Honning og deslige. De Langelandske Heste, saasom gode af Vext og Skabning, føres ogsaa derfra baade Uden- og Indenlands.

Skov. Over Skovens Aftagelse klages der ligesom paa de fleste Steder, dog haves saavel paa Grevskaber, som ved andre Gaarde og paa Bøndernes Marke baade Eeg, Bøg og mindre Skov i temmelig Forraad, og til den unge Skovs Opelskning sees ogsaa nu mere Tegn end tilforn. Allehaande Vildt samt Land- og Strand-Fugle sees her af samme Slags, som paa andre Danske Øer.

Fiskerie. Af Fiskerie i ferske Vande er paa Landet ikke meget, men da Stranden allevegne er nær, saa haves Torsk, Sild, Aal, Makrel, Flynder og deslige paa de fleste Steder for got Kiøb.

Indbyggerne ere for den største Deel Herregaards-Tienere, dog mange af dem Selveyere eller Jordegne Bønder, af hvilke nogle i de nyere Tider bed Rettergang have forsvaret deres Eyendoms Ret imod (610) Proprietariernes Efterstræbelse, skjønt ikke alle have været lige lykkelige i at naae Øyemerket. Til deres Lands offentlige Forsvar mod Fiendtlig Overfald, have Langelænderne stedse

ladet sig finde særdeles villige og friemodige, samt derpaa aflagt adskillige saadanne Prøver, som have kostet Fienden her mere end paa andre Danske Eilande, hvorpaa snart skal vises nogle Exempler i Landets Historiske Tildragelser.

Historiske Tildragelser. Af disse findes i vore Chrøniker ingen optegnet, førend ved det Aar 1288, da HVITFELD p. 301 beretter med faa Ord, at den Nordske Flode, som var udsendt til Marsk Stigs Hielp mod Kong ERICH MENDEVED, anfaldt adskillige Provintzer og deriblant Langeland (*) saaledes, at en Deel blev skændt og brændt, en Deel friede sig ved at give Brandskat. Faa Aar derefter, nemlig 1295 blev Langeland, saasom et Lehn af Riget, overdraget til Hertug *Erich* med Tilnavn Langbeen, en søn af den Slesvigske Hertug *Erich*, og en Sønne-Søn af Kong ABEL, hvilken den ubekjendte Fortsetter af ALB. STADENSIS Chrønike p. 7 roser af sin Tapperhed. HVITFELD kalder ham p. 306 Hertug af Langeland, og viser strax efter, hans Adkomst til Landet, som skulle være hans Gemahls Sophiæ Arvegods; thi udi det Mode, som samme Aar blev holdet paa Hindsgavls Slot, blev blant andet dette fastsat: Hertug *Erich* Langbeen af Sønder Jylland (611) skal have alt hans Gods i Dannemark, tilhørende hans Hustrue Frue Sophia, som hannem er tilfalden i Arv, efter Konning Erichs Døttre, Jutte og Agnete. Paa et andet Mode, holdet i Middelfart 1306, blev, efter samme Autors Ord, besluttet saaledes: Hertug *Erich*, som han (Kong *ERICH MENDEVED*), havde taget i sin Tieneste, skulle foruden sædvanlig Tieneste af Langeland endda tiene ham med 200 Mand, samlede eller især, de skulle tiene i 12 Uger og tilsiges 6 Uger tilforn.

(*) Kort tilforn maa Kong ERICH MENDEVED HAVE TAGET Langeland fra Hertug *Waldemar* af Slesvig, hvis Broder *Erich Langbeen* fik det siden igien; thi i de HOFMANSKE Fundatzer Tom. IV. pag. 209 læses *Waldemari* Brev givet Svendborgerne og dateres paa Tranekiær Aar 1280. Deraf sluttes at Kong ABELS Afkom maa have tilregnet sig dette Land, med mere i den Egn, hvorover Kongen klagede.

Denne Hertug *Erich Langbeen*, som efter sin ældre Broders *Waldemari* Død, fik Sønder Jylland eller Slesvig i Arv, havde en Gemahl ved Navn Sophia, hvis Herkomst længe haver været skiult, og derfor beveget den af vor Historie høylige fortiente Hr. Etats-Raad AND. HÖYER til at skrive derom en egen liden Tractat, kaldet *Disqvisitio de Origine SOPHIÆ LANGLANDICÆ*, som findes ved Enden tilføyet den af ham 1720 udgivne *Continuatio Annalium Alberti Stadensis*. Der vises tydelig nok, at den Langelandske Hertuginde Sophia ikke var Kong ERICI SANCTI eller Plogpenning hans Datter, som hun af alle udgives for, men er Datter, som hans Efterladte Enke Juditta i andet Giftermaal havde med en Burggreve af Rosenburg, om hvis Fornavn ogsaa er Tvivl. Følgelig var ikkun Halv-Søster til Kong ERICHs fire Døtre, SOPHIA Dronning i Sverrig, INGEBORG Dronning i Norge, samt Agnete og Jytte, som døde hos S. Claræ Søstre i Roeskilde. Dog haver hun confirmaret Gave-Brevene paa deres Arv til bemeldte Kloster, og anstillet sig som Medarving til deres Fæderne-Gods.

Efter denne tilfældige Udvigelse, kommer jeg til Langelands Historie igien, og finder, at den Slesvigske Hertug WALDEMAR II en (612) Søn af *Erich Langbeen*, endnu Aar 1326 haver tilegnet sig Herredømme over Langeland, samt Opstand imod den afmægtige Kong CHRISTOPHAR II. virkelig overdraget Tranekiærs faste Slot til Laurids Joensøn Drost. Derved blev det i lang Tiid, indtil Kong WALDEMAR III. kom paa Thronen, og fordrev med Magt og List de adskillige fremmede Herrer, som havde splittet Provintzerne. Dog var hans første Forsøg paa Langeland forgieves 1355, da han med nogen Magt drog derhen, men mod Slottet Tranekiær intet udrettede, fordi baade Adelen og Bønderne vare forsømmelige i at følge efter med Kirke-Skyt og Blider, siger

HVITFELD. De undskyldte sig med Modvind, men bleve dog straffede paa Pungen. Endskiønt han nu kort efter naaede sit Øyemerk, beholdt dog de Slesvigske Fyrster idelig deres Anfordring paa Langeland, saasom deres formeente Eyendom. Thi pag. 542. siger samme Autor, at da Adelen i Jylland gjorde Oprør mod Kong WALDEMAR, som syntes dem alt for stræng og umild, da sloge de sig Aar 1368 til Hertugen af Slesvig, søgte Hielp hos ham, og lovede at forskaffe ham Langeland igien, som de vel vidste, at han tragtete efter. I Kong CHRISTIANI I Tiid, og maaskee tilforn, haver Tranekiær Slot og Lehn tilhørt de Axelsønners, det er, de Thotters Familie, og blev Aar 1453 af Rigens Raad dømt at være Kronen igien hiemfalden, tilligemed meget andet Gods, som saa længe havde staaet i Pant, at Hovet-Stolen 3 á 4 gange var betalt, hvorover Retten fandt en Reduction fornøden, til den Ende, at Panthavernes Siele ikke skulle lide Nød, nemlig i Skiærsild, da mistede Hr. Phillipp Axelsöns Børn Skiælskiør og Tranekiær. Deraf, siger HVITFELD pag. 358, kom stor Ulykke, thi de Axelsønner, (613) som paa den Tiid vare mægtige her i Riget, toge sig Sagen an. Hr. Iver Axelsön opskrev Kong CHRISTIERN Huldskab og Mandskab ec. I den Krig, som Lybek og flere Hanse-Stæder 1510 førde mod Kong JOHANNES, blev Langeland haardelig angreben og truet med samme Ødeleggelse, som vederfoer Laaland og flere næstliggende Eyland, men Indbyggerne gjorde saa tapper Modstand, at Fienden maatte vige med uforrettet Sag. HVITFELD beskriver det pag. 1077 kortelig saaledes: De Lybske seylede dernæst under Lafvind, hvor de havde forset dem at giøre Landgang. Men de paa Lafvind lode sig see ved Strand-Siden, og havde ført Skyt og Skandser for sig, saa de formeente dem Landgang.

Aar 1523 da Kong CHRISTIAN II anden gang lod sig hylde i Fyen til Odense, efter at Jyderne havde opsagt ham Lydighed, blev han og hyldet af Otte Krumpen, som den gang havde Tranekiær i Forlehning. Denne tapre Helt, som under samme Konge havde været commanderende General og vundet store Feldt-Slag i Sverrig, lod sig siden i den Borgelige eller Grevens ilde bedaare og kyse af de Oprørske, thi pag. 1423 siger HVITFELD at Laug Hermand og Sören Stampe 1534 toge Tranekiær Slot og Langeland fra Hr. Otte Krumpen og hans Besætning. Da de begyndte at Skandse, tænkte han, de havde meget Skyt med sig, og saae alt for sildig at de havde intet. Men i næst Aar kom Admiral Peder Skram til Langeland og tog Slottet snart tilbage paa Kong CHRISTIAN III Vegne.

Da den Svenske Kong CARL GUSTAV i Begyndelsen af Aaret 1658 over det tilfrosne Belt, havde gjort Landgang i Fyen, tog han derfra sin Vey paa Isen til Langeland og Laaland. Trende (614) Esqvadroner Danske Ryttere havde retireret sig til Langeland, men den Svenske General Fabian Berends satte efter dem og bemægtigede sig Landet, da Kongen sm strax i egen Person og hastede derfra, igiennem Laaland og Falster, til Kiøbenhavns Beleyring, efterladende lidet Mandskab, som og synes snart efter, enten selv at have forladt Landet, eller og at være deraf fordreven; thi i Martio næste Aar 1659, da ingen Iisbroe føyede Fienden, blev Langeland nogle gange anfaldet, og værgede sig mod en nye Indtagelse saa længe og saa vel, at det kostede meget Blod paa begge Sider. Denne Tildragelse beskriver SAM. PUFFEND, i Kong CARLS Histories VI. B. §. 6. pag. 571. saaledes: ”Efter at Kiøbenhavns Bestormelse havde haft et saa ulykkeligt Udfald, foretog Kongen sig at undertvinge Øerne, som de Danske endnu havde i deres Magt. Først gav Greven af Waldek Jescar sig i færd med Langeland, hvor han skulle have sit Qvarteer. Men med Skade blev han afdreven derfra, og selv farligen saaret i sin Arm. Kort efter foretog Vrangal sig det samme, med bedre Fremgang. Ved Nyeborg lod han indskibe 600 Fodfolk og 3 Regimenter til Hest, med hvilke han seylede til Langeland. Henr. Horn blev dernæst afsendt med et Detachment, som skulle angribe Øen paa den Vester Side. Selv ville han med de øvrige giøre Anfald paa den Østre Side. Da han var

kommen Strandbredden paa et Bøsseskud nær, og havde kastet Anker, commanderede han Oberstlieutenant Wolf og Ober-Vagtmester Lindenberg mod Landet med to Pramme, hvilke han bedekkede ved Kanonerne af Orlogsskibene. Men de bleve staaende paa Sandgrunde og kunde ikke komme til Lands. Imidlertid til at sanke Mandskabet af det gandske Land. Disse anfaldt (615) Prammene og bemestrede sig den som Lindenberg var paa, tilligemed 50 Soldater, og toge til Fange alle dem, som ikke bleve nedlagte. Wolf derimod gjorde sig løs med sin Pram og kom ud til Floden igien, uden Skade. Saaledes blev Wrangel bortdreven fra det Sted, og maatte ligge der for Anker. Efter Midnat, da Manen var gaaen ned, sendte han i Mørke uformerket en Deel af sine Skibe til et andet Sted, for at opsøge sig nogen bekvemmere Plads til Landgangen at udføre. For at opsøge sig nogen bekvemmere Plads til Landgangen at udføre. For at skiule sit Forehavende, og at holde de Danske samlede paa det Sted, lod han dem, den gandske Nat holde i Uroe, ved nogle til den Ende udsendte Baade, ret ligesom han endnu var til Sinds at gaae der i Land. Imidlertid havde de, som skildte sig fra Floden, tre Mile derfra, i Morgenstund naaet en anden Strandbredde, hvor ingen ventede dem og der giort Landgang, samt i Hast forskandset sig, saa at da de Danske komme derhen og gjorde Anfald, bleve de slagne tilbage. Deres Rytterie indlod sig da ikke i Fægtning, men var kun betænkt paa at forstærke sig. Paa selv samme Tiid, men bed en anden Landkant, havde Horn da tillige giort Landgang. Saaledes faldt Landet i de Svenskes Vold. Tre Hundrede Soldater bleve fangne og meere end Tusende af Landets Indbyggere, som havde grebet til Vaaben, matte betale en Penge-Straf. Alle sine fangne fik man igien, undtagen Lindenberg, hvilken de Danske havde overført paa en Baad til Nakskov. Ved denne Action bleve, paa de Svenskes Side, sex og tredive dræbte, men hundrede og ti saarede”. Saavidt Puffendorfs Ord. Om de Dødes Tal er rigtig angivet, staaer derhen, men Langelænderne gjøre nok alt for meget deraf, naar de foregive at 1000 Svenske skulle have sat (616) Livet til, og være begravne paa Snøde Bye-Mark, under Anførelse af Lands-Dommer Vincentz Steensen, som og selv fik sit Banesaar.

I den sidste elleve Aars Krig med Sverrig, blev Langeland ogsaa særdeles 1715 truet med Landgang, men da Indbyggerne viisede sig aarvaagne og færdige til Forsvar, efter ældre Tiders Eksempel, saa bleve de paa Forsøg udsendte Skiærbaade tilbage.

Landets Længde er fra Houborg mod Norden til Gulstav mod Sonden, syv Mile, men Breden næsten overalt ikkun en Miil. Det deles i tvende Herreder, som begribes under Tranekiær Amt, og kaldes efter deres Længe Sønder og Nørre-Herret. Kirke-Sogne, Landsbyer og Gaarde ere efterfølgende:

I Sønder Herret.

1. Fuglebølle, Skovboe Herregaard, Vesterbye, Østerbye, Snaremosegaard, Flademosegaard.
2. Lindelse, Hennemmed, Herslev, Illebølle, Vindebye.
3. Fodslette, Hiortholm Herregaard.
4. Humle, Haubølle, Vestergaard Herregaard, Hesselbjerg, Kiede, Helsene, Ristinge, Brandsbye, Hverking, Haden, Ourebye, Lakkebøllegaard, Skovsgaard Herregaard.
5. Tryggelev, Lykkesholm Herregaard.
6. Maglebye, Broelykkegaard, Søegaard, Holmegaard Herregaard, Badenkop, Fiskerleye, Norderbroebye, Sønderbroebye, Bogøe.

I Nørre-Herret.

1. Rudkiøbing, Kiøbstæd.

2. Stroense, Nyegaard, Skættebølle, Hovskov, Hauborg (617)
3. Snøde, Steensgaard Herregaard, Lille Snøde, Enebølle, Tressebølle. (*)

(*) Et Aflads-Brev givet Snode Kirke Aar 1360, af de i Kallundborg forsammelte Danske Biskopper, *See Annal. Ecel. Dan. T. II. p. 206.*

4. Bødstrup, Svalebølle, Helletofte, Lejebølle, Emmerbølle, Fæbek, Nestebølle, Eegelykke Herregaard, Sieøe, Skovøe, Nedergaard Herregaard, Hegnegaard Herregaard.
5. Tranekiær, Tranekiør Slot, Kaarsøbølle, Boetofte, Strandbte, Pæregaard. (**)

(**) Paa en Klokke i Tranekiær Kirkes Taarn, staaer følgende Opskrift: Anno Christi MCCCCLXXII Regnante Domino CHRISTIerno Rege Dacie, Svecie, Norvegie & c. Principe Tranker Filio ejus JOHANN. Plebano Simone Andree. Haraf kand sluttes, at Kong JOHANNES, da ham endnu var Cronprintz, haver havt Tranejiær Forlehning indtil videre. I samme Kirke ligger Frue Grevinde Margretha Dorothea Ahlefeld, født Rantzov, som døde 1665.

6. Tullebølle, Klausebølle, Skebiær, Frellesviig, Steengade, Lykkebye, Lismose, Blegholmgaard, Tottisholmgaard, Tiørntvedgaard, Biergebydgaard (***)

(***) I Tullebølle Kirke staaer følgende paa Klokken: Alpha & O. Deus & Homo. O Rex glorie, Christe veni cum pace. Anno dom, MCDLXV.

7. Cimmersbølle, Kullepile, Lollesgaard, Revbiær, Kassebølle, Biskopstorp.
8. Skrøbeløv, Gammel Skrøbelev, Svenstrupgaarde, Torpe, Pudselykkegaarde, Kragholm, Henning, Faareveile Herregaard, Søfredtorpegaarde, Vindeltorpegaarde, Blangshauge. (618)
9. Longelse, Nørre Longelse, Peerstrup, Askemose, Tagemosegaard, Møllegaard, Spotsbiær Huse.

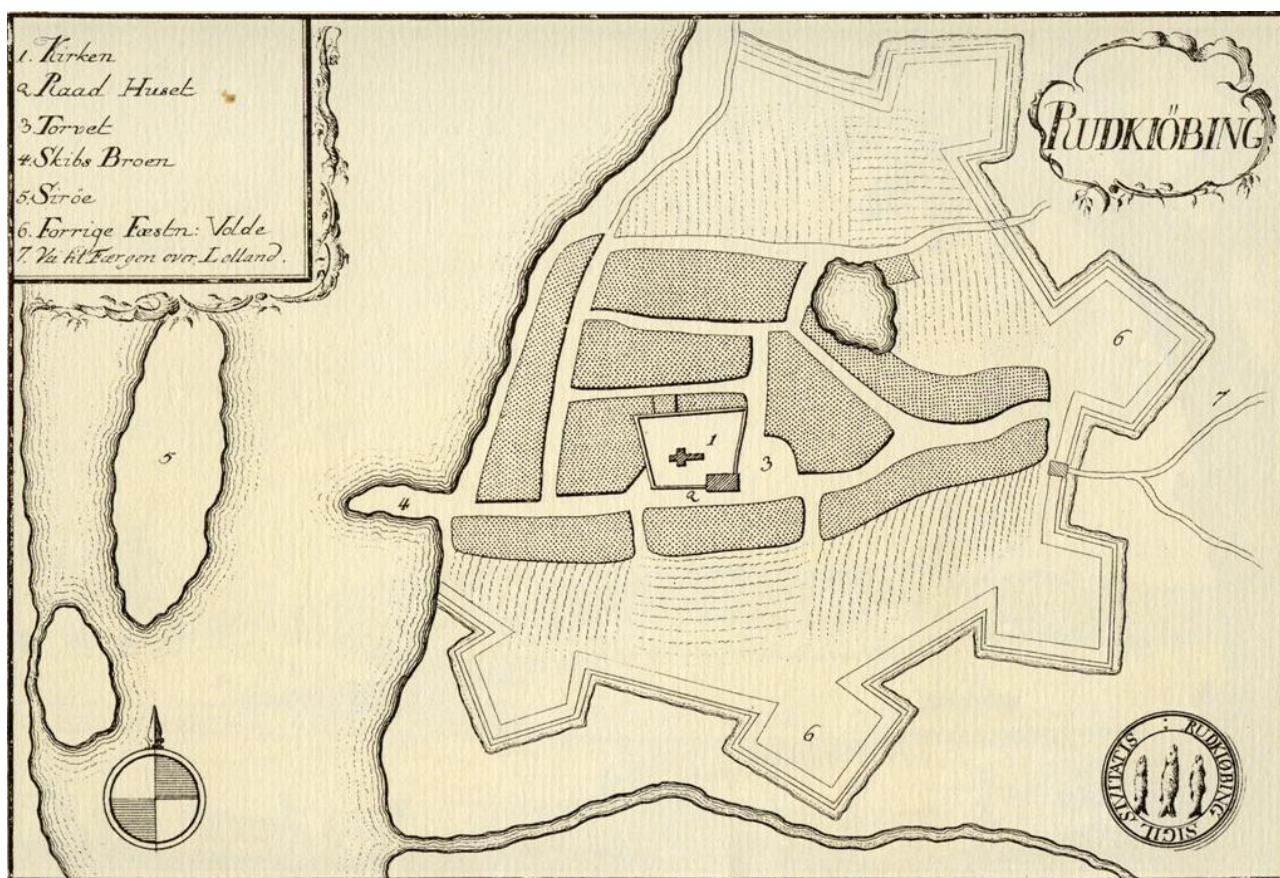
Ere altsaa paa Langeland 1 Kiøbstad, 15 Kirkebyer, 50 andre Landsbyer, 12 Herregaarde, og en Deel mindre Enestegaarde. (*) Sieøe som haver nogle faa Beboere, item Skovøe og et Par andre smaa Græsholme bruges alene til Fædrift.

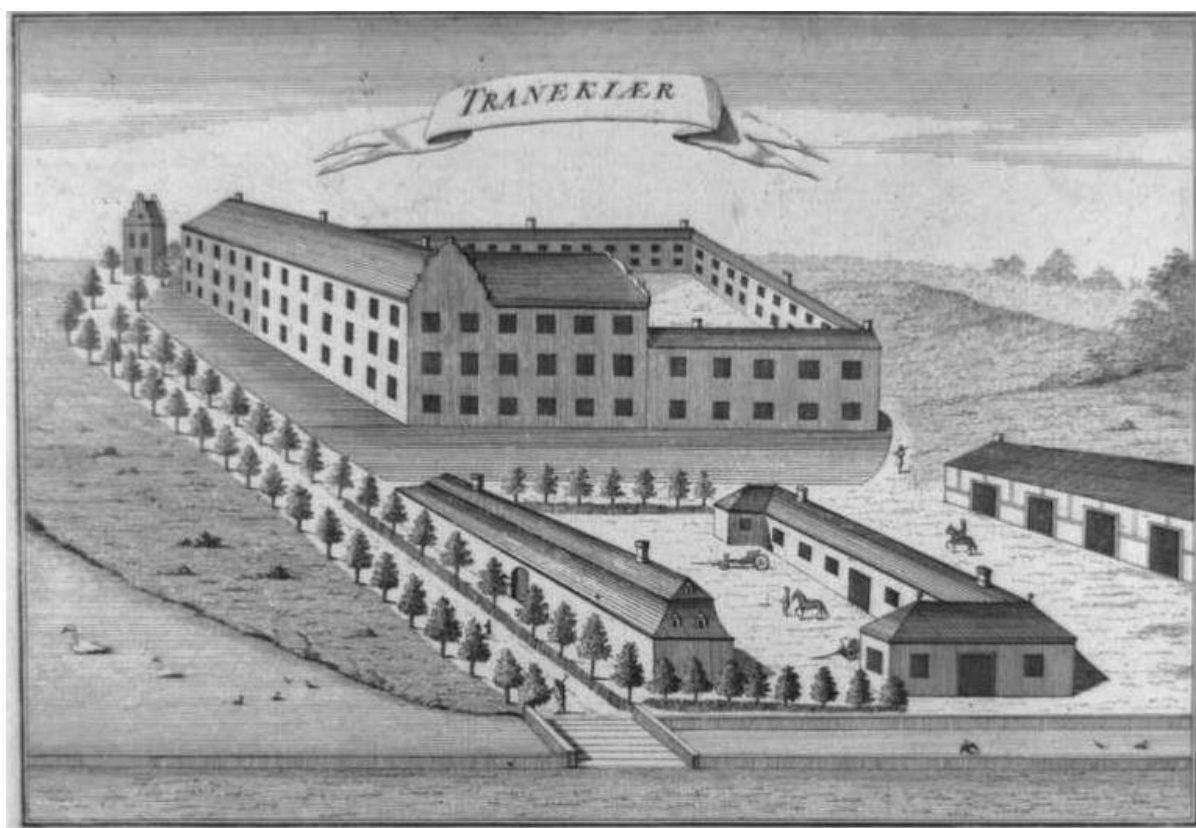
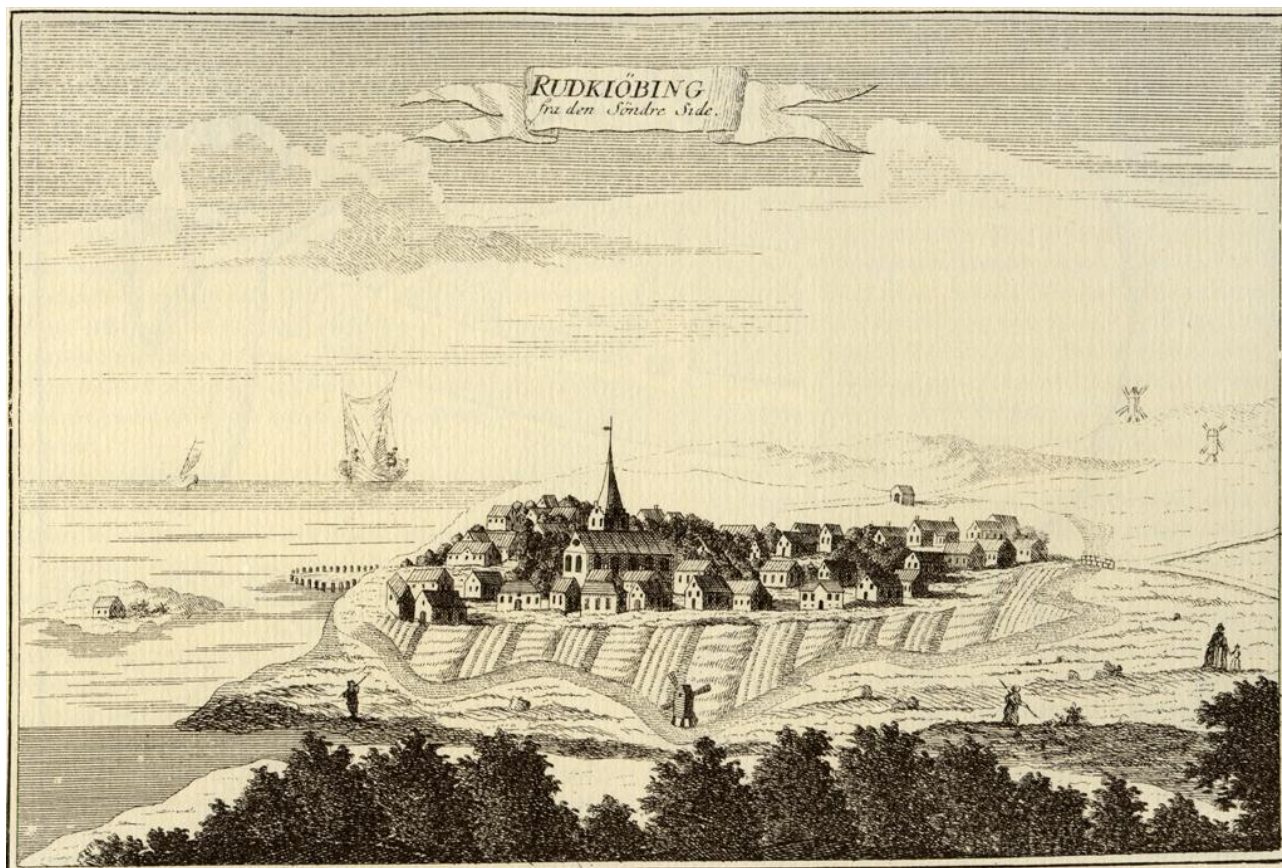
(*) Paa Langeland ere 15 Veyr-Møller, 15 Byer, hvis Navn endes paa Bøller, og 15 Kirke-Sogner.

Rudkiøbing. Kiøbstaden Rudkiøbing ligger omtrent midt paa Landets Vester Side under 54 Grad 9 Minutter og er fra Svendborg i Fyen 3 Mile dertil. Efter Landets gamle Navn Lavind, kaldes den ogsaa undertiden Lavindskiøbing. Hvoraf det brugeligere Rudkiøbing haver sin Oprindelse, skal jeg ikke sige; thi med Hr. RESENIO at udlede det enten fra en Slags Fisk kaldet Rudskalle, eller fra Rørik, Roderico, én af de foregivne gamle Dommere eller Fyrster for Kongerigets Stiftelse, ville vel ikke finde meget Bifald. Byen er liden, dog nærsom nok, ved Seilads og Udførsel af Landets adskillige gode Vahre. Paa de trende Land-Sider, sees endnu Foedspoer af Volde med fem Bastioner og Graver samt 2 Porte. Om deres Anleggelse findes i vore Aarbøger intet optegnet, og nogle mene, at de i forbemeldte Svenske Krig, da Byen havde stor Indqvartering, ere anlagte paa Kong CARL GUSTAVS Befalning.

Kirken er maadelig stor og vel vedligeholdet med Taarn og Spiir, som tiener de Søefarende til Signal. (619). Deri sees nogle smukke Epitaphia, som her ikke finde Sted. Om Indbyggernes Gavnildhed mod Kirken, Skolen og de Fattige, vidner en Deel Gave-Breve i Hr. de HOFMANS Samlede Fundatzer Tom VI pag. 212 sq (*) **Privilegier.** Blant Byens gamle Breve, saavidt de endnu findes paa Raadhuset, er det rareste et Original af den i Landets Historie tilforn anførte Langelandske, omsider Slesvigske, Hertug Erich Langbeen. Deraf sees, at Byen er i det mindste en god Deel ældre end det trettende Aarhundrede, efterdi det stadfæster alle af hans Forfædre givne Kiøbstæds Privilegier, strengeligen forbydende alle Fremmede, som af andre Stæder hendes did at komme, Indbyggerne i Rudkiøbing, med Kiøb eller Sall, i nogen Maade at forurette, eller deres Friheder til Skade, at forandre, saafremt de ville undflye hans Hevn og Vrede ec. Datum An. Dom. 1296. Rudkiøbing staaer under Stift-Amtmanden i Laaland, da alt det øvrige hører til Fyens Stift og Nyeborg Amt.

(*) En anden ikke frievillig Gave anføres der pag. 2- 8 med sin underlige Anledning, nemlig, at da Byens Skarpretter Aar 1726 havde stukket Natmanden ihjel, og ingen af de tilsagte tolv Borgere ville bære Liget til Jorde, maatte enhver af dem betale 10 Rdlr. i Mulet ad pios usus, og Byefogden dobbelt saa meget.





Fra Det danske Atlas



Kobberstik af Tranekjær indsat af Autor – ikke en del af Dan Danske Atlas. Fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868

Tranekjær Slot. Omtrent halvanden Miil fra Rudkiøbing, paa Landets Østerkant, ligger det Grevelige Slot Tranekjær, med en Kirke-Bye af samme Navn, hvis Oprindelse skal være en Sø eller et stort Kiær, som nu er næsten udtørret, men da det forud havde aabne Vande, var Tranernes sædvanlige Opholds-Sted. Om Slottes Alder vides intet til visse, men vel saa meget, at det fra 4 til 500 Aar af haver (620) været én af Cronens Forlehnninger og tillige af dens Stærkeste Fæstninger, omgiven ed meget tykke Mure og høye Taarne, blant hvilke et siges at have været synligt endogsaa i Meklenborg, Da Slottet selv ligger paa et temmelig høyt Bierg, og Opkiørslen dertil er noget besværlig. Om Tranekjærs Beleyringer og Indtagelser er allerede i Landets Historie, anført det lidet, som endnu kand vides. (*) Siden Cron-Lehnenes Omskiftelse til Amter, haver Tranekjær Amt paa Langeland stedse været sammenføyet med Nyeborg Amt, men Slottet Tranekjær forsig, er tillige med flere Adelige Gaarde, 1672 den 20 Junii af Kong CHRISTIANO V. erigeret til et Lehn-Grevskab, og overdraget den da værende Store-Cantzler, Grev Friderich Ahlefeld, samt hans Afkom paa Sverd-Siden. Han døde 1686 den 7 Julii. Da dennes ældste Søn Grev Friderich Ahlefeld døde Barnløs 1708 den 10 Junii, faldt det til hans yngre Broder Grev Carl Ahlefeld og ved hans Afgang 1722, til hans ældste Søn General Grev Friderich Ahlefeld, saasom nærværende Eyer, i hvis Tiid Bygningen baade uden og inden til, meget er forbedret og til Magelighed indrettet.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

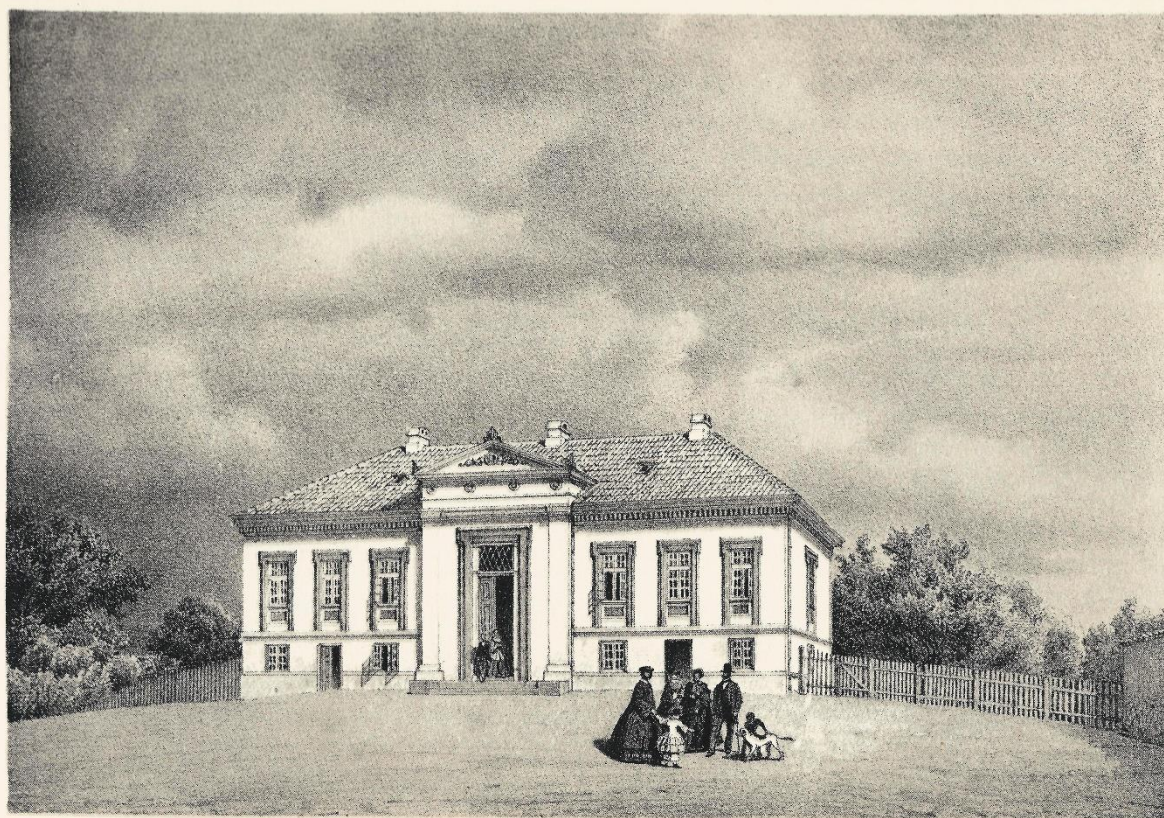
Hovetgaards-Taxt er 44 Tønder 3 Fierdingkar, Skovskyld 6 Tønder 6 Skiepper 2 Album, Mølleskyld 1 Tønde, Friheds-Gods 100 Tønder

(*) En skiødesløs Foget navnlig Thomas Bek, skal have ladet Slottes Archiv, nemlig en heel Kiste med Pergaments-Breve og Documenter begrave under Rudera af et rundt Taarn, ved hvis Nedrivelse han ikke agtede den gamle Kiste værd at bortføre.

Lænsmand. Af Lænsmand, som fordum have været paa Tranekiær, findes følgende: (621) Henning Meinstorp Riider 1370. Johannes Anderssön Ridder 1394. Philippus Axelsön Ridder 1460. Erik Sture 1469. Johan Winsterman, 1479. Sören Stampe, Dronning CHRISTINÆ Embedsmand paa Tranekiær 1515. Jens Juel 1521. Hr. Otte Krumpen 1530. Eiler Rönnov til Hvidkilde 1551, Frands Brokenhuus til Brangstrup 1560. Jörgen Marsvin 1563. Mouritz Pedebusk 1569.

Om andre Adelige Sædegaarde paa Langeland haves ikke al Herregaardens Efterretning, som man ønskede, dog vil jeg tilføje dette.

Broelykkegaard paa Langeland, ucomplet, tilhører Hr. Grev Friderich Ahlefeld.



F. Richardt del Nordahi Grove & Kittenarff lit:

C. A. Reitzel's Forlag

L.W. Tegner & Kittenarff's lith. Inst.

EGELYKKE

paa Langeland.

Kobberstik af Egelykke indsat af Autor – ikke en del af Dan Danske Atlas. Fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

Egelykke i Vodstrup Sogn, haver nu ikke sit fulde Hartkorn og er følgelig ikke frie for Skat og Tiende. I lang Tiid haver den tilhørt de Steensønners ældgamle Slægt, af hvilke vides: !.) Henrich Vincentz Steensen, Landsdommer, død 1659. 2.) Oberst-Lieutenant Hans Gotfred Steensen. 3.) Oberst-Lieutenant Carl Friderich Steensen, og tilhører nu hans efterladte Enke-Frue til Sttensgaard.

Faareveile i Skråbelev Sogn, en stor og important Gaard, af god gammeldags Bygning med Graver og Tegn til Volde. Dens Eyere have været 1.) Eiler Rønnov Rigers Raad, som døde 1563 og havde Frue Anne Krabbe. 2.) Deres Datter Anne Rønnov tilførde den ved Giftermaal Erich Hardenberg Rigers Raad som døde 1604. Han lod opføre den kostbare Bygning, og satte over Porten disse Vers:

Hardenbergiaca qvi stirpe oriundus Ericus,
Anna cui conjux Ronnoviana suit
Et vallo et fossa bas circummuniit ædes
Ipst sit ut tuto posteritasqve loco. (522)

Efter de Hardenberger var Faareveile nogen Tiid de Uner, særdeles 1670 Knud Urne tilhørende, og omsider de Skeler, ligesom Salig Geheimeraad Holger Skeels Enke-Frue Ritgitze Gyldenchrone besidder den, med meget meere Gods, paa nærværende Tiid. Hovetgaards Taxt er 47 Tønder 7 Skiepper 1 Album, Skovskyld 2 Tønder 3 Skiepper.



F. Richardt and J. Heinen, 373

C. A. Benzels, Editor

THE BARENTZEN & CO. LTD. INC.

FAAREVEJLE

paa Langeland.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

Kobberstik af Faarevejle indsat af Autor – ikke en del af Dan Danske Atlas. Fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868

Fodslette paa Landets Søndre Kant, haver tilhørt 1.) Hans Hvittaf. 2.) Marqvard Hvass. 3.) Jens Hvass med Frue Sophia Urne, 4.) Floris Rønnov med Frue Kirsten Hvas.

Heinedgaard haver tilhørt 1.) Anders Skeel med Frue Karen Flemming og Frue Bege Rosenkrands. 2.) Deres Søn Jörgen Skeel og Frue Anne Lunge, siden Frue Jytte Brok, og Aar 1670 da al den Danske Adel paa Kongelig Befaling blev optegnet, Niels Hardeboe. Er nedbrudt og Godset lagt under Egelykke.

Hiortholm i Fodslette Sogn er eyet: 1.) af Melchior Hvas, som byggede Gaarden, og havde Frue Kirsten Ackeeye. 2.) Niels Gaas med Frue Hilleborg Pors, døde 1638. 3.) Erich Kaas, som fik den med Formandens Datter Frue Kirsten Gaas. 4.) Niels Kaas og Frue Anne Margrethe Banner. 5.) Deres Søn Christian Banner Kaas, General-Major. 6.) Niels Ramussen. 7.) Constistorial-Raadinde Krag. Hovetgaards-Taxt er 62 Tønder 1 Skieppe, Skovskyld 2 Tønder 2 Skiepper 1 Album.

Holmegaards. I Maglebye Sogn, haver tilhørt Otte Kaas og Frue Hilleborg Steensen. Siden deres Søn Hans Ditlev Oberst-Lieutenant som døde 1749 og havde Frue Sophia Brokdorf. Nu Greve Friderich Ahlefeld. Hovetgaards Taxt 25 Tønder 4 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 2 Skiepper 2 Album, Mølleskyld 1 Tønde.



Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

Kobberstik af Hjortholm indsat af Autor – ikke en del af Dan Danske Atlas. Fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868

Lykkesholm i Tryggelev Sogn, haver ligeledes længe tilhørt de Kaasers Familie, 1.) Mogens Kaas med Frue Anne Fors, Rubeks Datter (623), siden ovenbemeldte deres Søn og Sønne-Søn, nu Grev Friderich Ahlefeld.

Møllegaard i Longelse Sogn. Tilhørde 1.) Rubek Pors, med hvis Datter Karen Pors, den kom 2.) til Vincentz von Deden eller Ditten, 3.) Deres Søn Rubek Deden, som havde Frue Hilleborg Grubbe. 4.) Deres Søn Berndt Friderich von Deden som døde 1706. 5.) Hans efterladte Enke tilførde Gaarden Vincentz Kaas. 6.) Capitain Christoffer Rathlef. 7.) Major Henrich Christoffer Pults. 8.) Sr. Niels Krag er nu dens Eyere, som tillige eyer Bischoptorp en ucomplet Gaard i Cimmersbølle Sogn. Hovedgaards-Taxt 11 Tønder, 5 Skiepper 2 Fierdingkar, Skovskyld 1 Skieppe 1 Fierdingkar 1 Album, Mølleskyld 4 Skiepper.

Nedergaard i Bodstrup Sogn. Haver tilhørt 1.) Bertel Kaas. 2.) Floris Rönnov, som meenes at have været en Siegfred-Søn af Jochum Rönnov sidste papistisk Biskop i Roeskilde. Han havde Frue Kirsten Hvas. 3.) Deres Datter Anne Rönnov, som fik Hans Pors, kaldet Skadeland. 4.) Erich Pors døde 1645. Han havde Frue Anne Skade, som siden fik Folmer Rosenkrands. 5.) Wolf von Buchvalt 1670. Fornærveærende Tiid tilhører dem Frue Generalinde Kaas. Hovedgaards-Taxt er 48 Tønder 2 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 2 Tønder 2 Fierdingkar 2 Album.

Nyegaard bruges nu alene som en Ladegaard under det Ahlfeldske Grevskab, da den saasom ucomplet med flere her paa Landet, ikke haver sin Frihed. Af dens gamle Beboere finder jeg alene Christian Hardeboe 1670 med Frue Elsebe Termo.

Skovsboe i Fuglsbølle Sogn, er, ligesom Lykkesholm, at anstille fra en Herregaard i Fyen, af samme Navn. Den haver tilhørt 1.) Anne Margrethe Pors og Rubek von Deden. 2) Berndt Friderich von Deden, død 1706. 3.) Capitain Christopher Rathlev og Frue (624) Elisabeth Steensen. 4.) Herretsfoget Niels Hansen. 5.) Hans Søster-Datters Mand Johan Otte Hansen. 6.) Poul Henr. Schalk, hvis Enke nu beboer den.



Kobberstik af Skovsgaard indsat af Autor – ikke en del af Dan Danske Atlas. Fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868

Skovsgaard i Humle Sogn, er nu af Hartkorn ikke complet, men haver fordum haft mere Herlighed i Gods og Bygning, hvilken sidste endnu er omgivet med Graver. Eyerne have været 1.) Erich Lykke og Frue Anne Kaas. 2.) Rubek Pors som døde 1609 og Frue Kirsten Norbye. 3.) Claus Gagge. 4.) Rubel – og frue Sophia Kirstine Kaas, som anden gang blev giftet med 5.) Major Jörgen Kaas død 1752. 6.) Ritmester Henr. Christopher Pultz, som fik den med Formandens Enke. Nu tilhører den Sr. Michelserne.



Kobberstik af Steensgaard indsat af Autor – ikke en del af Dan Danske Atlas. Fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868

Steensgaard i Snøde Sogn, en masiv og anselig Bygning, med et Taarn, bærer Navn af sine Beboere, som i 200 Aar og maaskee længere have været af den Steenske Familie, nemlig 1.) Knud Steensen. 2.) Hans Steensen, som døde 1594 og havde Frue Margrethe Basse. 3.) Hans Steensen med Frue Anne Lunge. 4.) Vincentz Steensen Landsdommer og sine Landsmænds Anfører mod de Svenskes Overfald 1659 da han døde tillige med mange af Fjendernes. Hans Frue var Anne Holk. 5.) Deres Søn Hans Steensen 1670 med Frue Mette Gotfred. 6.) Hans Gotfred Steensen Oberstlieutenant havde Frue Anne Sophie Kaas og døde 1749. 7.) Carl Friderich Steensen Oberstlieutenant og Frue Hilleborg Sophie Kaas. Steensgaard er opbyggt 1685. Hovetgaards Taxt er 53 Tønder 1 Album, Skovskyld 12 Tønder 1 Fierdingkar.

Vestergaard i Humble Sogn. Er ucomplet, nu en Meyergaard, og haver i de sildigere Tider tilhørt 1.) Henrich Haes 1681 med Frue Abel Bielenberg. 2.) Dernæst Commandeur Hans Christoffer Offenbergh. 3.) Grev Friderich Ahlefeldt.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

(625) Fortegnelser over de Fødes og Dødes Antal udi Danmark og Norge fra Hans Majestæts Kong FRIDERICH V. Regierings Tiltrædelse Anno 1746 til 1765 Aars Udgang.

I Danmark	Føde	Døde	Flere Føde end Døde	Flere Døde End Føde	Summa flere Føde end Døde i Danmark og Norge
Anno 1746	24579	21452	3127		
1747	24306	22604	1702		
1748	24967	26423	-----	1456	
1749	24946	23541	1405		
1750	26116	22850	1732		
1751	26116	22850	3266		
1752	25786	20799	4987		
1753	24725	20493	4232		
1754	26431	22403	4028		
1755	23126	21595	1531		
1756	26514	27544	-----	1030	
1757	26018	24815	1203		
1758	24356	27129	-----	2773	
1759	23489	24545	-----	1056	
1760	26379	24853	1526		
1761	25440	21079	4361		
1762	25597	25583	14		
1763	24889	33424	-----	8535	
1754	25756	27167	-----	1411	
1765	25923	24678	1245		
Summa	504229	486131	34359	16261	
Derfra afgaar de in Anno 1748, 1756, 1758 1759. 1763 og 1764 flere Døde end Føde			16261		18098
(626)					
Transport for Danmark	504229	486131	-----	-----	18098
I Norge					
Anno 1746	18233	13493	4740		
1747	20006	14233	5773		
1748	20288	20474	-----	186	
1749	20472	17297	3175		
1750	20379	18987	1392		
1751	22696	18927	3769		

1752	20512	15551	4661		
1753	22147	14892	7255		
1754	22727	15526	7201		
1755	21810	16314	5496		
1756	23655	17821	5834		
1757	22864	14672	8192		
1758	22481	16485	5996		
1759	21879	18204	3675		
1760	23940	15830	8110		
1761	23380	16027	7353		
1762	23380	16027	7353		
1763	22562	25556	----	2994	
1764	23236	19386	7850		
1765	22536	20241	2295		
SUMMA	439335	346543	99972	3180	
Herfra afgaaer de in Anno 1748 og 1763 flere Døde end Føde			3180		96792
Summa Summarum for begge Riger	943564	832674	----	-----	104890

Tab.I.

Brugen af denne Tavle er tydelig nok, thi naar man vil vide hvor langt Tvende Steder ere fra hinanden, søger man i Titlerne begge deres Navne op, og findesda Distancen i den Firkant, som staaer lige imod begge Navne

Naar der staaer To tal i et Rum, betyder det eene den længere Vey til Lands, og det andet, som staaer underneden, en kortere vey til Søes og Lands tillige.:

[illegible]

Tab II.

Gaabense									
6	Maribo								
10	4	Nachskov							
2½	3½	7½	Nyekiøbing						
4½	2½	6½	2	Nysted					
7½	1½	3	5	3	Rødbye				
4½	1½	5½	2	2	3	Saxkiøbing			
2	6½	10½	3	5	8	5	Stubbekiøbing		

Brugen af denne tavler er tydelig nok, thi naar man vil vide hvor langt Tvende Steder ere fra hinanden, søger man i Titlerne begge navne op, og finder da Distancen i den Firkant, som staaer lige imod begge Navne. Distancen imellem Stubbekiøbing, Gaabense og Stederne i Lolland er regnet igiennem Nyekiøbing

Tab III.

Assens											
4	Bogense										
3½	7	Faaborg									
7½	5½	7	Kertemind								
4½	3½	7½	8½	Middelfart							
9	7	6½	2½	10	Nyborg						
5	3½	4½	2½	6	4	Odense					
9	11	6	8½	12½	6½	8	Rudkiøbing				
4	3	7½	8½	1½	10	5½	13	Strib			
7	9	3	6½	10	5	6	3	9½	Svendborg		

Brugen af denne tavler er tydelig nok, thi naar man vil vide hvor langt Tvende Steder ere fra hinanden, søger man i Titlerne begge navne op, og finder da Distancen i den Firkant, som staaer lige imod begge Navne.

Ende paa den *III.* Tome.
